

ŞIRNAK ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ

2018/2

yıl: 9 cilt: IX sayı: 20

ŞIRNAK ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ
ŞIRNAK UNIVERSITY JOURNAL OF DIVINITY FACULTY
2018/2 Cilt/Volume: IX Sayı/Number: 20
ISSN 2146-4901

Bu dergi **EBSCO Host: Academic Search Ultimate** veritabanında tam metin olarak,
Ayrıca **TÜBİTAK-ULAKBİM** Sosyal ve Beşeri Bilimler veritabanı, **ASOS, İSAM** ve **SOBIAD** Sosyal Bilimler Atf Dizini
tarafından taranmaktadır.

Sahibi/Owner

Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi adına Prof. Dr. Abdülaziz HATİP

Yazı İşleri Müdürü/Editor in Chief

Doç. Dr. Hüseyin GÜNEŞ

Editör/Editor

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet GÜL

Editör Yard./Co-Editors

Dr. Öğr. Üyesi A. Yasin TOMAKİN, Arş. Gör. Mustafa YILDIZ, Arş. Gör. İsmet TUNÇ

Yayın Kurulu/Editorial Board

Doç. Dr. Hüseyin GÜNEŞ

Doç. Dr. İbrahim BAZ

Dr. Öğr. Üyesi Abdurrahim AYĞAN

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet GÜL

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ÖZDEMİR

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Yasin TOMAKİN

Dr. Öğr. Üyesi Emin CENGİZ

Dr. Öğr. Üyesi Fatih KARATAŞ

Dr. Öğr. Üyesi Fevzi RENÇBER

Dr. Öğr. Üyesi M. Muhdi GÜNDÜZ

Dr. Öğr. Üyesi M. Şükrü ÖZKAN

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet BAĞIŞ

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Sait UZUNDAĞ

Dr. Öğr. Üyesi Nurullah AGİTOĞLU

Dr. Öğr. Üyesi Yaşar ACAT

Arş. Gör. İsmet TUNÇ

Arş. Gör. Mustafa YILDIZ

Arş. Gör. Talip DEMİR

Öğr. Gör. Şehmus ÜLKER

Redaksiyon / Redaction

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Yasin TOMAKİN

Baskı/Publication

Grafik Tasarım: DÜZEY AJANS 0212 417 92 92

Baskı

İLBEY MATBAA

Basım Tarihi / Publishing Date

Ağustos 2018 / August 2018

Yönetim Yeri/Administration Place

Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Mehmet Emin Acar Yerleşkesi, 73000 Merkez/Şırnak

Tel:+90 486 518 70 75 Faks: +90 486 518 70 76

e-mail: suifdergi@gmail.com

Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi hakemli bir dergi olup yılda üç sayı olarak yayımlanır. Yayın dili Türkçedir. Dergide yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir. Yayımlanan yazıların bütün yayın hakları yayıncı kuruluşa ait olup, izinsiz olarak kısmen veya tamamen basılamaz, çoğaltılamaz ve elektronik ortama aktarılamaz.

İslam Düşüncesinin Kurucu Unsurları: Usûl-i Fıkıh, Kelam, Tasavvuf ve İslam Felsefesi

Editörler: İlyas ÇELEBİ, Mehmet BULĞEN

Ensar Neşriyat, İstanbul 2016, 508 s.

Tanıtan: Sümeyye BAYIR TAŞDEMİR*

Editörlüğünü İlyas Çelebi ve Mehmet Bulğen'in yapmış olduğu "İslam Düşüncesinin Kurucu Unsurları Usûl-i fıkıh ve Kelam Tasavvuf ve İslam Felsefesi" kitabı tartışmalı ilmi ihtisas toplantılarının İslami ilimlerde metodoloji (usûl) çalışmalarının altıncısıdır. İSAV tarafından yapılmış olan toplantılar Ensar Neşriyat tarafından kitap haline getirilmiştir. Kitap dört tebliğ ve bu tebliğlere sunulmuş müzakerelerden oluşmaktadır. Kitabın sonuç kısmı genel değerlendirmelere ayrılmıştır. Kitap kısa bir takdim ile başlar. Açılış konuşmasını yapmış olan İlyas Çelebi'nin metnine de yer verilmiştir. Toplantının amacı ve kapsamı hakkında kısa bir bilgilendirme yapılmıştır. Bu kitabın temelinde İslam düşüncesinin kurucu unsurları olarak görülen ilimlerin birleştiği ve ayrıştığı noktalara değinilmiştir. Açılış metni iki gün sürmüş olan bu sunumların genel bir açıklaması mahiyetindedir. Birinci oturum Çağfer Karadaş'ın tebliği ile başlar. Tebliğin konusu "*Birleşen ve Ayrışan Yönleriyle Kelam İlminin Usûl-i Fıkıh Tasavvuf ve İslam felsefesi ile Olan İlişkisi*"dir. Oturum başkanı Ahmet Saim Kılavuz'dur. Çağfer Karadaş'ın sunmuş olduğu tebliğ kelim ilminin kısa tarihi ile başlar. Geçmişten günümüze kelim ilminin geçirmiş olduğu evrelerden bahseder. Tebliğ kelim ve felsefenin birbirine etkisi yönünde açıklamalarla devam eder. Kavramların felsefede yer aldığı şekliyle kelim ilminde de kullanıldığından bahseder. Örneğin "*vacib-ul vücud*" kavramı İbnî Sina felsefesinde ki anlamı ile kullanıldığını dile getirmektedir. Daha sonraki zamanlarda Gazali'nin felsefeye yönelik yazmış olduğu eserler de felsefe ile kelamın yarım izdivaç şeklindeki garip ilişkisini başlatmış olduğunu varsayar. Bu örneklemeler ile kelim ve felsefe arasında kurulmuş olan ilişki netleşmiş olur. Kelam ilminin diğer ilimler içinde yerinin ne olduğuna dair görüşleriyle tebliğine devam eder. Kelam ilminin külli ilim olarak görüldüğünden bahseder. Bu kısımdan sonra tekrar felsefe ve kelim ilişkisine geri dönen yazar felsefe ile kelamın ayrışan noktasının izah ve savunmayı beraberinde taşıdığını söylemektedir. Tasavvuf ile karşılaştırma yapıldığında kelim, felsefe ve tasavvufun birbiri içerisinde ayrılmayacak derecede yerleştiğini söylemektedir, ancak diğer ilimlerde kelim renginin sürekli baskın kaldığını savunur. Kelam, felsefe ve tasavvufun, birleşen ve ayrışan yönlerine '*Bil-*

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri A . B. D.
ORCID: 0000-0002-9683-467X
sumeyye.byr.25@gmail.com

gi, *Varlık, Allah, Evren, İnsan, Ahiret, Ahlak*' gibi başlıklarla detaylı bir şekilde değinen tebliği ileride müzakerelerde de bahsedildiği üzere “*Nübüvvet*” konusuna değinmemiştir. Müzakerelerin ilki Mahmut Ay tarafından yapılmıştır. İslam düşüncesinin kurucu unsurlarına yönelik kurumsallaşma süreci ve ilişkisel bağlamı hakkında bir müzakere de bulunmuştur. Bu müzakere de gördüğümüz kadarıyla kelimeler ilmi ilimlerin başı olarak görülmüştür. Bu müzakere yapılan tebliğin çok kısa bir özeti halindedir. Hülya Alper'in yapmış olduğu müzakere de, Alper konuların yeterince kapsamlı olduğu için bir tebliğe sığmadığını ve metinlerin kusurlarından bahsetmiştir. Yeni araştırmaların daha derinlikli yapılmasının daha sağlıklı olacağını dile getirmektedir. Tebliğlerin konularının geniş ve kapsamlı olması bilinen şeylerin tekrarlanan, derinliklerine ya da ayrıntılarına değinilmeyen tebliğlerin yapılmasına yol açmıştır. Hatice Arpaguş kelamın başlangıcı ve konumu hakkında bir müzakere de bulunmuştur. Kelamın konum ve fonksiyonu ile alakalı bir tebliğ olmadığından ve Gazali perspektifinden hareket etmesinden yana eleştirisini sunmuştur. Zafer Karataş'ın sunmuş olduğu tebliğinde Selefiye konusunda verdiği bilgilere katılmadığını söyleyerek Safiye isminin İbni Teymiyye'den sonra kullanılmaya başlanan bir kavram olduğunu belirtmiştir yani selefilik tarihinin daha eskilere dayandığının altını çizmiştir. Bu müzakereden sonra Ahmet Saim Kılavuz'un konuşmasının dizgi hatasından kaynaklanarak sona konulması kitabın akışını olumsuz yönde etkilemiştir. Müzakerelerde diğer akademisyenlerden Gürbüz Deniz tebliğe karşı metod yönünden eksikliklerin altını çizmektedir. Maddeler halinde sunduğu müzakeresinde İslam felsefesi hakkında söylemlerin geçirdiğinden bahsederek, usûl-i fıkha gerekli özenin gösterilmediğinden yakınır, (s. 141). Bununla birlikte eleştirilerini sayfa numaraları ile birlikte detaylı bir şekilde sunar. Ahiret konusunda da verilen bilgilerin yetersiz olduğundan bahseder, (s. 146). Vecdi Akyüz, tasavvuf konusundaki bir eksikliğinde altını çizerek, İbn Arabî'ye kadar olan sufilerden bahsedilip daha sonrası hakkında her hangi bir şey söylenmemiş olmasını İbn Arabî'den sonra başka bir sufi yokmuşçasına kullanılan ifadeleri doğru bulmaz, (s.152). Abdullah Kahraman başta da diğer müzakere sunan akademisyenler ile ortak kanıdadır. Sunulan tebliğin alan genişliğinden dolayı karşılaştırmalarda problem olduğunu düşünmektedir.

İkinci oturum Davut Yaylalı'nın başkanlığında gerçekleşir. Tebliği Ferhat Koca “*Birleşen ve Ayrışan Yönleriyle Usûl-i Fıkha'nın Kelam, Tasavvuf ve İslam Felsefesi İle Olan İlişkisi*” başlıklı tebliğini sunar. Usûl-i fıkha'nın tanımı, doğuşu ve yazımındaki temel eğilimler hakkında bilgilerle tebliğine başlar. Daha sonra fıkha'nın içeriği, sistematigi, amacı ve işlevine değinir. Fıkha konusunda yapılan bu bilgilendirmelerin ardından, ilimler tasnifindeki yerini belirtir. Bu kısımda tarihsel süreç devreye girer ve dinleyicileri bu konu hakkında da bilgilendirmektedir. Usul-i fıkha'nın diğer ilimler arasındaki yerine değinen Koca, ayrıntılı bir şekilde kelam, İslam felsefesi ve tasavvuf ilimleriyle ilişkisini sunar. İslam felsefesi konusunda alt başlıklar halin-

de mantık ve dilbilime de ayrıntılı bir şekilde yer verir. Özellikle mantığın tarihsel süreç içerisinde Usûl-i fikh içerisine girmesine de değinilmiştir. Tebliğin sonuç kısmına varırken ‘...fıkıh izin verip meşru görmeden “İslam” adına bir felsefe ve tasavvuftan bahsedilemeyeceğini ifade etmek zorundayız.’ diyerek güçlü bir iddida bulunur. İlk tebliğde olduğu gibi müzakerede bulunan kişiler tebliğ hakkında eleştirilerini sunar. Bu eleştiriler ilkinde olduğu gibi konunun kapsamının genişliği dolayısıyla bilgi yığını haline gelen tebliği eleştirmiştir. Abdullah Kahraman tebliğde yer alan eksiklikleri maddeler halinde sunmuş ve Koca’yı nakledilen görüşlerin abartılı olması noktasında eleştirmiştir, (s.299).

Üçüncü oturum Ali Durusoy başkanlığında ve Ömer Türker’in “*Birleşen ve Ayrışan Yönleriyle ve İslam Felsefesinin Usûl-i Fikhin Kelam, Tasavvuf İle Olan İlişkisi*” tebliği ile başlar. Tebliğ başlığı kitapta olduğu şekliyle yazılmıştır. Fakat başlığın yazımında yanlışların olduğu göze çarpmaktadır. Bunun dışında tebliğ içerisinde de dil yönünden birçok hata mevcuttur. Türker tebliğinde üst bir başlık açarak dini, felsefi ilimler arasındaki ilişkiye konu ve meseleler bakımından değinir. Bu üst başlığın ardından kelam, metafizik ve tasavvuf ilimlerini karşılaştırır. Bilgi teorisi başlığıyla bu ilimlerin yöntemleri hakkında bilgeleri kişilerle örneklendirerek devam etmektedir. Tabiat ve metafizik başlıklarını ayrıca ele alan Türker konular üzerinden ilimlerin birleştiği ve ayrıştığı yönleri ele almaktadır. Müzakereler bölümü Ali Durusoy ile başlamaktadır. Durusoy ilimlerin sadece yatay düzlemde değil aynı zamanda dikey düzlemde ele alınması gerektiğini, incelenen ilimlerin benzerlikleri olsa ayrı ayrı ilim dalları olduğunu ve bunların birleştirilmeye çalışılmaması gibi genel eleştirilerde bulunur. Son olarak bu ilimlerin günümüz şartlarını dikkate alarak ilerlemesi gerektiğini savunmaktadır. Diğer müzakerelerinde fikrini beyanlarının ardından dördüncü oturuma geçilmektedir.

Dördüncü oturum Safi Arpağuş başkanlığında Salih Çift’in “*Birleşen ve Ayrışan yönleriyle Tasavvufun Usûl-i Fıkıh, Kelam ve İslam Felsefesi İle Olan İlişkisi*” tebliği ile başlamaktadır. Tasavvufun genel geçer bir tarifinin olmadığından bahseden Çift, tasavvufun konularından özetle bahseder. Tasavvufun oluşum sürecinden de ayrıca bahsetmektedir. Sufilere göre tasavvufun diğer ilimler arasındaki yerine değinir, böylece tasavvufun diğer İslami ilimlerle birleşen, ayrışan yönlerini özetler. Bunu ifade ederken tasavvufi pencereden diğer ilimlere bakar. Dönemsel olarak da tebliğini şekillendiren Çift, genel başlıklar ışığında içeriğin detaylarına yer vermektedir. Reşat Öngören müzakeresinde “*keşf*” konusunda bazı eksiklerin olduğunu vurgulayarak, tebliği tamamlayıcı açıklamalarda bulunur. Abdullah Kartal müzakeresini Çift’in tebliğini eleştiren doğrultuda değil, tasavvufun oluşum süreci, inşası ve tarihsel sürecini sunar. Sonuç olarak varılan kanı bir ilim olup olmama konusunun başlangıcından günümüze kadar tartışıldığıdır. Bu açıklamalarla tasavvufun süreçleri hakkında net bilgiler sunulmamıştır. Oysa tasavvuf

diğer ilimlerle orantılı bir şekilde süreçler geçirmiş ve ilim halini almıştır. Tasavvufun bir ilim olarak kayda değer bir epistemolojisi olduğunu düşünmekteyiz.

Tebliğlerin sonucunda genel bir değerlendirme yapılmıştır. Sona eren bu ilmi toplantının varmış olduğu net bir sonuç yoktur. Daha önce müzakerede bulunan akademisyenlerinde belirtmiş olduğu gibi konuların geniş bir alanı kapsaması yeterli verimin alınmamasına sebep olmuştur. Konu yönünden yüzeysel ve eksik kalan tebliğler olmuştur. Bunun yanında oldukça sık olarak kelime hataları yapılmıştır. Verilmiş olan bilginin dipnot numarası konulup açıklamanın boş bırakılması gözden kaçırılmış hatalardan biridir, (s. 108). Son okuma ve redaksiyon işlemlerinin tekrar yapıp bir sonraki baskıya sunmaları hem yayıncı hem de programın sahibi olan İSAV adına faydalı olacaktır.